

Իրավունքների Պաշտպանություն
Առանձն Սահմանների ՀԿ

Ժողովրդավարության
զարգացման
հիմնադրամ

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՊԱՀԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՆ

2023թ. հուլիս-2024թ. օգոստոս ամիսն ընկած
ժամանակահատվածում քննված վարույթների
ուսումնասիրություն

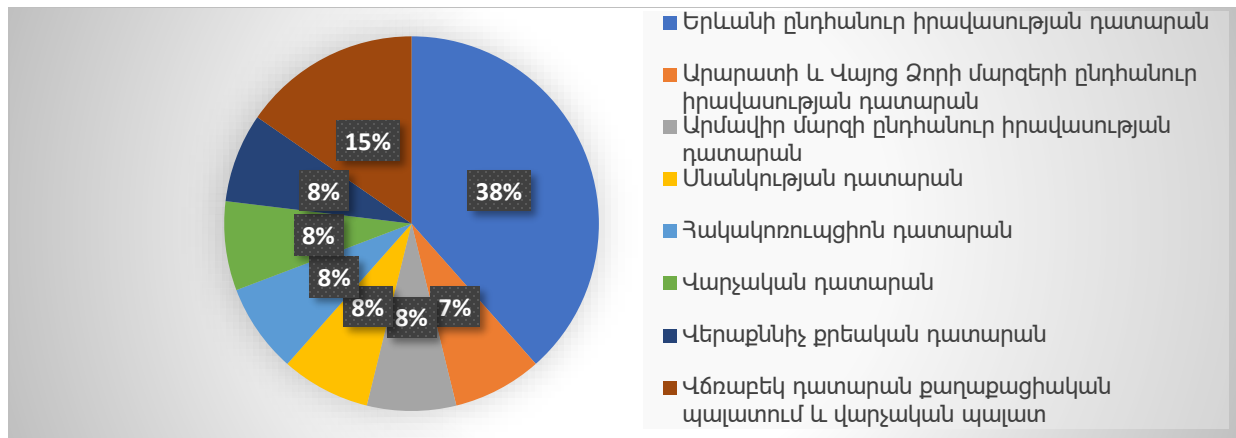
«Իրավունքների պաշտպանություն առանց սահմանների» հասարակական կազմակերպությունը շարունակել է դատավորների կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու գործընթացի մշտադիտարկումն ու կայացված որոշումների ուսումնասիրությունը: Կազմակերպությունը նման ուսումնասիրություն իրականացնում է տարիներ շարունակ՝ հաշվի առնելով դատավորների կարգապահական պատասխանատվության վարույթների քննության նկատմամբ հանրային վերահսկողության և Բարձրագույն դատական խորհրդի և կարգապահական վարույթ հարուցող մարմինների հաշվետվողականության ապահովման անհրաժեշտությունը, ինչպես նաև դատավորների կողմից թույլ տրվող խախտումների բնույթի և ցուցաբերվող վարքագծի ուսումնասիրության անհրաժեշտությունը:

Հերթական զեկույցում ամփոփված են Բարձրագույն դատական խորհրդի (հետայսու Խորհուրդ) կողմից 2023 թվականի հուլիս ամսից մինչև 2024 թվականի օգոստոս ամիսն ընկած ժամանակահատվածում քննված 12 վարույթներով 28 դոնբաց նիստերի մշտադիտարկման ու կայացված որոշումների ուսումնասիրության արդյունքները:

Մշտադիտարկված կարգապահական 12 վարույթների շրջանակներում ներգրավված են եղել 15 դատավորներ (որոնցից 8-ը արական սեռի ներկայացուցիչներ, 7-ը՝ իգական), որոնցից մեկով ներգրավված են եղել 4 դատավորներ:

Վարույթներից 5-ը հարուցված են եղել Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանում պաշտոնավարող դատավորների նկատմամբ: Մյուս վարույթներով ներգրավված դատավորները պաշտոնավարել են համապատասխանաբար՝ Արարատի և Վայոց Ձորի մարզերի ընդհանուր իրավասության դատարանում, Արմավիր մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանում, Սնանկության դատարանում, Հակակոռուպցիոն դատարանում, Վարչական դատարանում, Վերաքննիչ քրեական դատարանում և Վճռաբեկ դատարանում՝ քաղաքացիական պալատում և վարչական պալատում:

Գծապատկեր 1. Վարույթներն ըստ դատարանների.

Դիտարկված 12 վարույթներից գերակշիռ մասը, այն է՝ 9-ը (75%), հարուցվել է Արդարադատության նախարարի կողմից, 3-ը (25%)՝ Դատավորների ընդհանուր ժողովի էթիկայի և կարգապահական հարցերով հանձնաժողովի կողմից: Քննարկվող ժամանակահատվածում Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի կողմից կարգապահական վարույթ չի հարուցվել¹:

Մշտադիտարկված վարույթները հարուցվել են հետևյալ առիթների հիման վրա.

- 4 վարույթ հարուցվել է ֆիզիկական անձի կողմից ներկայացված հաղորդման հիման վրա, ընդ որում՝ երկուսը փաստաբանների կողմից,
- 4 վարույթ հարուցվել է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմնի կամ պաշտոնատար անձի հաղորդման հիման վրա,
- 2 վարույթ հարուցվել է իրավաբանական անձի հաղորդման հիման վրա,
- 1 վարույթ՝ զանգվածային լրատվական միջոցների հրապարակումների հիման վրա,
- 1 վարույթ հարուցվել էր վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից՝ ՀՀ ստանձնած միջազգային պարտավորությունների խախտումը արձանագրող ՄԻԵԴ կայացրած դատական ակտի հիման վրա²:

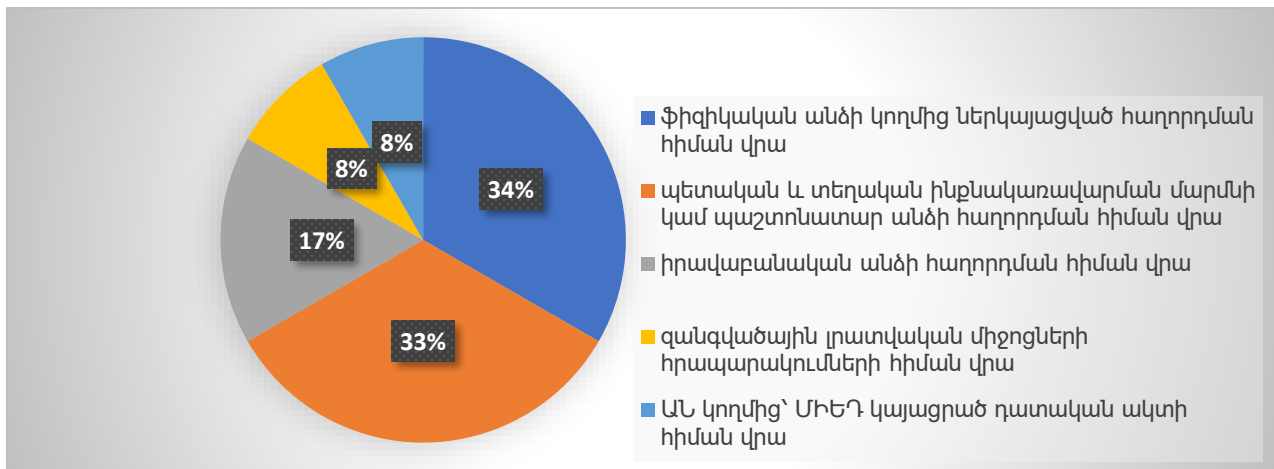
¹ Դատական օրենսգրքի 145-րդ հոդվածի համաձայն՝ Դատավորի նկատմամբ կարգապահական վարույթ հարուցելու իրավասություն ունեն՝ Էթիկայի և կարգապահական հարցերի հանձնաժողովը; Լիազոր մարմինը; Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը՝ կոնկրետ նախատեսված դեպքերում:

² Դատական օրենսգրքի 146-րդ հոդվածի համաձայն՝ Կարգապահական վարույթ հարուցելու առիթներն են՝

1) անձի, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմնի կամ պաշտոնատար անձի հաղորդումը.

2) կարգապահական խախտման մասին զանգվածային լրատվության միջոցների հրապարակումները.

Գծապատկեր 2. Վարույթ նախաձեռնելու առիթները.

Հարուցված 12 կարգապահական վարույթները վերաբերել են հետևյալ խախտումներին՝

- 2 վարույթով դատավարական իրավունքի նորմի խախտում,
- 6 վարույթով դատավարական իրավունքի խախտում, որը ներառել է նաև վարքագծի կանոնի խախտում,
- 3 վարույթով վարքագծի կանոնի խախտում,
- 1 վարույթով նյութական իրավունքի նորմի, դատավարական իրավունքի նորմի խախտումներ, ինչպես նաև վարքագծի կանոնի խախտում:

Դիտարկված 12 վարույթներից 9-ով (75%) Բարձրագույն դատական խորհրդի կողմից կայացվել է դատավորներին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու մասին որոշում, 3 գործով (25%)՝ պատասխանատվության ենթարկելու միջնորդությունը մերժվել է: Կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու

3) վարույթ հարուցող մարմնի կողմից իր լիազորություններն իրականացնելիս առերևույթ կարգապահական խախտման հատկանիշներ պարունակող արարքի ինքնուրույն հայտնաբերումը.

4) վարույթ հարուցող մարմնի կողմից մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների խախտում արձանագրող՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կայացրած ակտի ուսումնասիրության արդյունքում առերևույթ կարգապահական խախտման հատկանիշներ պարունակող արարքի հայտնաբերումը.

5) Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի կողմից սույն օրենսգրքի 73.1-ին հոդվածով սահմանված բարեվարքության վերաբերյալ ընթացիկ ուսումնասիրության արդյունքով բացասական եզրակացության տրամադրումը:

վերաբերյալ որոշումներից մեկով կարգապահական պատասխանատվության են ենթարկվել 4 դատավորներ:

Դատավորներին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ որոշումներից 4 վարույթով հաստատվել է դատավորի կողմից թույլ տրված վարքագծի նորմի խախտում, 3 վարույթով՝ դատավարական նորմի և վարքագծի կանոնի խախտում, 2 վարույթով՝ նյութական և դատավարական նորմի, ինչպես նաև վարքագծի կանոնի խախտում:

Խորհրդի կողմից դատավորին պատասխանատվության ենթարկելու 9 որոշումներից 2-ով հաստատվել է դատավորի կողմից թույլ տված էական կարգապահական խախտման հանգամանքը:

Արդարադատության նախարարի կողմից նախաձեռնված ենթադրյալ խախտումները եղել են հետևյալը՝

- ❖ Դատարանի վճռով հաստատել է դիմողների կողմից երեխայի որդեգրման փաստը, սակայն նրանք հաշվառված չեն եղել որպես որդեգրել ցանկացող անձինք, ուստի չեն ունեցել այդ իրավունքը, իսկ երեխան չի եղել որդեգրման ենթակա երեխաների ցուցակում: Դատավորը հրապարակել է վճիռը դատական տեղեկատվական համակարգ կայքում (www.datalex.am), ինչի արդյունքում դրա ամբողջական տեքստը հասանելի է դարձել անորոշ թվով անձանց:
- ❖ Դատավորը իր ազգականի մասնակցությամբ մի գործով ինքնաբացարկ հայտնել է, իսկ մյուսով՝ ոչ:
- ❖ Վերաքննիչ դատարանի դատավորը փոխել է մեղադրյալի խափանման միջոցը, ըստ դատախազության, շեղվելով Վճռաբեկ դատարանի նախադեպային որոշումից:
- ❖ Դատավորը մի շարք գործերով ենթադրաբար թույլ է տվել դատավարական ժամկետի խախտումներ, մասնավորապես մեկ գործով որոշումը հրապարակել և կողմերին է տրամադրել ընդհուպ մինչև 1 տարի 9 ամիս անց: Բացի այդ, 54 կատարողական թերթ տրամադրել է մինչև վեց ամիս ուշացումով:
- ❖ Դատարանը եզրափակիչ դատական ակտը հրապարակել է ոչ թե գործի քննության ավարտից հետո 15 օրվա ընթացքում՝ այլ ավելի քան 1 տարի 11 ամիս անց
- ❖ Դատարանը տարբեր գործերով թույլ է տվել դատավարական ժամկետների խախտում, ընդհուպ մինչև 3 տարի 5 ամիս:

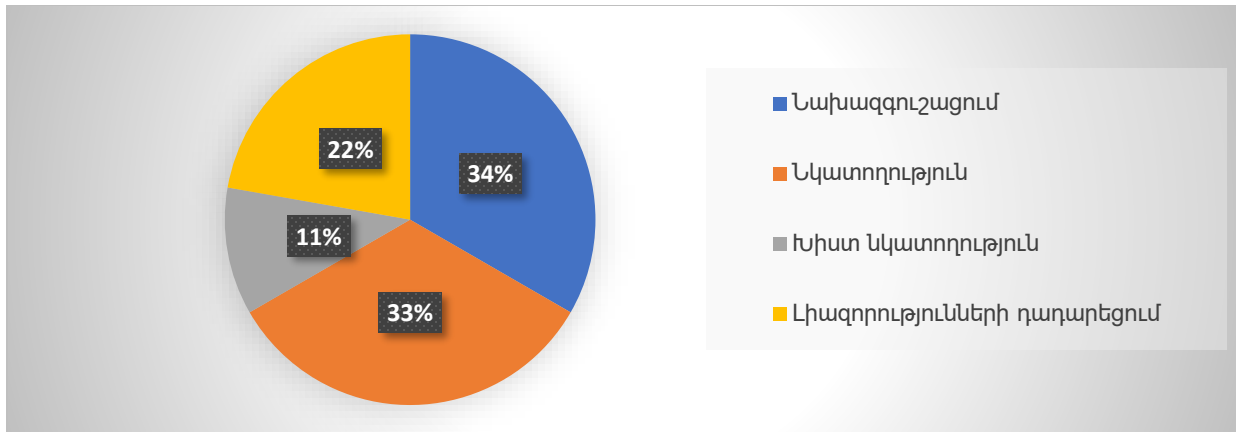
- ❖ Բարձրաստիճան նախկին պաշտոնյայի վերաբերյալ գործով, ըստ Արդարադատության նախարարի, դատավորի գործողությունները հանգեցրել են գործի ողջամիտ ժամկետում քննության խախտմանը;
- ❖ Կալանավորված անձին կարճաժամկետ մեկնում թույլատրելու համատեքստում, ըստ Արդարադատության նախարարի, դատավորը անդրադարձել է այնպիսի հարցերի, որոնք իր լիազորություններից դուրս են:

Էթիկայի և կարգապահական հարցերով հանձնաժողովի կողմից հարուցված վարույթներ վերաբերել են հետևյալ խնդիրներին.

- ❖ Դատավորը թույլ է տվել գործը ողջամիտ ժամկետում քննելու և լուծելու պահանջի խախտում, ինչն էլ իր հերթին հանգեցրել է քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետներն անցնելուն, որի արդյունքում ամբաստանյալի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցվել և քրեական գործի վարույթը կարճվել է:
- ❖ Դատարանը նախ մերժել է վարույթ ընդունել մի գործ, այդ որոշումը Վերաքննիչ դատարանի կողմից վերացվել է, սակայն հայցադիմումը վարույթ ընդունելուց հետո կրկին կարճել է միևնույն քաղաքացիական գործը քաղաքացիական դատավարության կարգով քննության ենթակա չլինելու հիմքով: Վերաքննիչ դատարանը հաստատել է, որ նախկինում նույն հիմնավորմամբ արդեն մերժվել էր հայցի ընդունումը և որոշման մեջ առկա չէ որևէ հիմնավորում կամ ծանրակշիռ փաստարկ՝ վերադաս դատական ատյանի կողմից կայացրած և օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտում արտահայտած իրավական դիրքորոշումներից շեղվելու մասին
- ❖ Դատավորն ընտրել է վերապատրաստման հեռավար ուսուցման ձևով անցկացվող դասընթացը, սակայն դասընթացին հիմնականում մասնակցություն չի ունեցել, ինքնաստուգիչ աշխատանքը գրեթե չի կատարել:

Այդ վարույթներից 3-ով Խորհրդի կողմից դատավորներին հայտարարվել է նախազգուշացում, 3 վարույթներով կիրառվել է նկատողություն, 1 վարույթով խիստ նկատողություն կարգապահական տույժերը: Էական կարգապահական խախտման հիմքով դատավորներին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու 2 վարույթով 2 դատավորների լիազորությունները դադարեցվել են:

Գծապատկեր 3. Կիրառված պատասխանատվության միջոցն՝ ըստ վարույթների.

Մշտադիտարկման և որոշումների ուսումնասիրության արդյունքում արձանագրված հիմնական խնդիրները հանգում են հետևյալին՝

- Դեռևս առկա են մտահոգություններ և խնդիրներ, որոնք շարունակական են և արձանագրվել են Կազմակերպության կողմից նաև նախորդ տարիների ընթացքում դատավորների կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու պրակտիկայի մշտադիտարկման և ուսումնասիրության շրջանակներում, և որոնց շուրջ ներկայացվել են առաջարկություններ, որոնք սակայն կյանքի չեն կոչվել:
- Մտահոգիչ է վարույթի հարուցման փուլի ոչ հրապարակային լինելը՝ ներառյալ վարույթ հարուցելու իրավասություն ունեցող մարմիններին ներկայացվող դիմումները, դրանց վերաբերյալ կայացված որոշումները, այդ թվում՝ վարույթ չհարուցելու, հարուցված վարույթը կարճելու, ու այդ մարմինների կողմից Խորհրդին ներկայացվող միջնորդությունները:
- Վարույթի հարուցման հետ կապված առկա է մեկ այլ մտահոգություն ևս՝ հատկապես Արդարադատության նախարարի կողմից ՄԻԵԴ վճռի ուսումնասիրության հիման վրա հարուցվող վարույթների առնչությամբ: Մասնավորապես, հստակ չէ, թե ինչ չափանիշի և ընթացակարգի հիման վրա է տեղի ունենում ՄԻԵԴ դատական ակտերով խախտումների հիման վրա կարգապահական վարույթների հարուցումը:
- Շարունակում է մտահոգիչ մնալ դատավարական ժամկետների խախտման հիմքով հարուցվող վարույթների պրակտիկան: Թեև դատավարական ժամկետների խախտումները իրապես խնդրահարույց են և անթույլատրելի, միևնույն ժամանակ, սակայն, նման խախտումները վեր են հանում դատավորների ծանրաբեռնվածության համակարգային խնդիրներ, որոնք առաջին հերթին պահանջում են համալիր միջոցառումներ, այլ ոչ սուկ

դատավորների նկատմամբ պատժողական քաղաքականության կիրառում: Հատկապես այն պարագայում, երբ հստակ չէ, թե ինչ ընտրանքով են այս հիմքով դատավորների նկատմամբ վարույթներ հարուցվում, քանզի դատավարական ժամկետների պահպանումն ու ողջամիտ ժամկետներում գործերի քննության խնդիրը ՀՀ արդարադատության համակարգի լրջագույն մարտահրավերներից է:

- Ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս նաև, որ երբեմն հարուցված վարույթի հիմքում ընկած են իրավական ոլորտի և, մասնավորապես, պրակտիկայի առավել խորքային խնդիրներ, որոնք պահանջում են ոլորտի համալիր ուսումնասիրություն և ինչպես օրենսդրական, այնպես էլ պրակտիկայի վերանայում:
- Դեռևս շարունակում է խնդրահարույց մնալ նաև Խորհրդի կողմից արարքի որակումը, մեղքի ձևի ու ընտրված պատասխանատվության միջոցի հիմնավորումը: Շարունակում է խնդրահարույց մնալ դատավորի կողմից կատարված խախտման համար կարգապահական տույժի կոնկրետ տեսակի ընտրության հիմնավորվածության և համաչափության հարցը, քանզի որոշումներով ներկայացվող հիմնավորումները անբավարար են կամ դրանք առհասարակ բացակայում են: Այս առումով մտահոգիչ շրջանակում քննարկվում է մեկից ավելի դատավորների կարգապահական պատասխանատվության պատասխանատվության հարցը, մեղքի անհատական որակման բացակայությունը:
- Խնդրահարույց է մնում նաև դատավորներին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ որոշումների բողոքարկման իրավունքի ապահովման հարցը, քանի որ դեռևս չի ներդրվել կարգապահական պատասխանատվության վերաբերյալ որոշումների բողոքարկման արդյունավետ մեխանիզմ:

Վեր հանված խնդիրների հիման վրա ներկայացվում են հետևյալ առաջարկությունները՝

Վարույթ հարուցող մարմինն

- Ապահովել վարույթ հարուցելու փուլի հրապարակայնությունը՝ երաշխավորելով դատավորների նկատմամբ կարգապահական վարույթ հարուցելու իրավասություն ունեցող մարմիններին ներկայացվող դիմումների և

վերջիններիս որոշումների հրապարակայնությունը՝ նախատեսելով դատավորների անհատական տվյալների պաշտպանության մեխանիզմներ:

- Ձևավորել միասնական պրակտիկա ՄԻԵԴ կայացրած ակտի ուսումնասիրության և առերևույթ կարգապահական խախտման հատկանիշներ պարունակող արարքի հայտնաբերման հիմքով հարուցված վարույթների առնչությամբ՝ ապահովելով այս ուսումնասիրություններով կայացված որոշումների հրապարակայնությունը և բացառելով կարգապահական վարույթների ընտրովիությունը:

Բարձրագույն դատական խորհրդին

- Պրակտիկայում երաշխավորել Բարձրագույն դատական խորհրդի որոշումների պատշաճ հիմնավորվածությունը, մասնավորապես՝ դատավորի արարքի որակման, մեղավորության կամ մեղքի ձևի, ինչպես նաև նրա նկատմամբ կիրառվող կարգապահական տույժի տեսակի համաչափության վերաբերյալ ներկայացնել հստակ և բավարար պատճառաբանություններ և հիմնավորումներ:
- Պրակտիկայում ապահովել բոլոր որոշումներում դատավորի կողմից կարգապահական տույժ ունենալու և/կամ չունենալու հանգամանքի վերաբերյալ տեղեկության առկայություն:
- Ապահովել Խորհրդի կողմից քննվող բոլոր կարգապահական վարույթների հեռարձակումը:

ՀՀ արդարադատության նախարարություն և Ազգային ժողով

- Օրենսդրությամբ ապահովել Դատավորների ընդհանուր ժողովի Էթիկայի և կարգապահական հարցերով հանձնաժողովի կազմում ոչ դատավոր անդամների թվակազմի ավելացումը և նրանց ընտրության օբյեկտիվ և թափանցիկ ընթակարգը:
- Օրենսդրությամբ նախատեսել և ներդնել Բարձրագույն դատական խորհրդի դատական ակտերի բողոքարկման արդյունավետ մեխանիզմ: